HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו אמר לו רבי אליעזר והלא כבר נאמר [1]אם תשוב ישראל נאום ה' אלי תשוב אמר לו רבי יהושע והלא כבר נאמר [2]ואשמע את האיש לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאור וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחי העולם כי למועד מועדים וחצי וככלות נפץ יד עם קדש תכלינה כל אלה וגו' ושתק רבי אליעזר ואמר רבי אבא אין לך קץ מגולה מזה שנאמר [3]ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל וגו' רבי [4](אליעזר) אומר אף מזה שנאמר [4]כי לפני הימים (האלה) [ההם] שכר האדם לא נהיה ושכר הבהמה איננה וליוצא ולבא אין שלום מן הצר [3]מאי ליוצא ולבא אין שלום מן הצר רב אמר אף תלמידי חכמים שכתוב בהם שלום דכתיב [5]שלום רב לאהבי תורתך אין שלום מפני צר ושמואל אמר עד שיהיו כל השערים כולן שקולין אמר רבי חנינא אין בן דוד בא עד שיתבקש דג לחולה ולא ימצא שנאמר [6]אז אשקיע מימיהם ונהרותם כשמן אוליך וכתב [3](בתריה) [7]ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל אמר רבי חמא בר חנינא אין בן דוד בא עד שתכלה מלכות הזלה מישראל שנאמר [8]וכרת הזלזלים במזמרות [א] וכתיב בתריה [9]בעת ההיא יובל שי לה' צבאות עם ממשך ומורט אמר זעירי אמר רבי חנינא אין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח מישראל שנאמר [10]כי אז אסיר מקרבך עליזי גאותך וכתיב [11]והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ה' אמר רבי שמלאי משום רבי אלעזר בר"ש [7]אין בן דוד בא עד שיכלו כל שופטים ושוטרים מישראל שנאמר [12]ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבור סיגיך וגו' ואשיבה שופטיך [ב]אמר עולא אין [1]ירושלים נפדית אלא בצדקה שנאמר [13]ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה אמר רב פפא אי בטלי יהירי בטלי אמגושי אי בטלי דייני בטלי [1]גזירפטי אי בטלי יהירי בטלי אמגושי דכתיב ואצרוף כבור סיגיך ואסירה כל בדיליך ואי בטלי דייני בטלי גזירפטי דכתיב [14]הסיר ה' משפטיך פנה אויבך אמר ר' יוחנן אם ראית דור שמתמעט והולך חכה לו שנאמר [15]ואת עם עני תושיע וגו' אמר רבי יוחנן אם ראית דור שצרות רבות באות עליו כנהר חכה לו שנאמר [16]כי יבא כנהר צר (ו)רוח ה' נוססה בו וסמיך ליה ובא לציון גואל ואמר רבי יוחנן אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב בדור שכולו זכאי דכתיב [17]ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ בדור שכולו חייב דכתיב [18]וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע וכתיב [19]למעני אעשה אמר רבי אלכסנדרי רבי יהושע בן לוי רמי כתיב [20]בעתה וכתיב אחישנה אחישנה לא זכו בעתה אמר רבי אלכסנדרי רבי יהושע בן לוי רמי כתיב [21]וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתה וכתיב [22]עני ורוכב על חמור זכו עם ענני שמיא לא זכו עני רוכב על חמור אמר ליה שבור מלכא לשמואל אמריתו משיח על חמרא אתי אישדר ליה סוסיא [ג]ברקא דאית לי אמר ליה מי אית לך בר חיור גווני ר' יהושע בן לוי אשכח לאליהו דהוי קיימי אפיתחא דמערתא דרבי שמעון בן יוחאי אמר ליה אתינא לעלמא דאתי אמר ליה אם ירצה אדון הזה אמר רבי יהושע בן לוי שנים ראיתי וקול ג' שמעתי אמר ליה אימת אתי משיח אמר ליה זיל שייליה לדידיה והיכא יתיב אפיתחא [א] דקרתא ומאי סימניה יתיב ביני עניי סובלי חלאים וכולן שרו ואסירי בחד זימנא איהו שרי חד ואסיר חד אמר דילמא מבעינא דלא איעכב אזל לגביה אמר ליה שלום עליך רבי ומורי אמר ליה שלום עליך בר ליואי א"ל לאימת אתי מר א"ל היום אתא לגבי אליהו א"ל מאי אמר לך א"ל שלום עליך בר ליואי א"ל אבטחך לך ולאבוך לעלמא דאתי א"ל שקורי קא שקר בי דאמר לי היום אתינא ולא אתא א"ל הכי אמר לך [23]היום אם בקולו תשמעו שאלו תלמידיו את רבי יוסי בן קיסמא אימתי בן דוד בא אמר מתיירא אני שמא תבקשו ממני אות אמרו לו אין אנו מבקשין ממך אות א"ל לכשיפול השער הזה ויבנה ויפול ויבנה ויפול ואין מספיקין לבנותו עד שבן דוד בא אמרו לו רבינו תן לנו אות אמר להם ולא כך אמרתם לי שאין אתם מבקשין ממני אות אמרו לו ואף על פי כן אמר להם אם כך יהפכו מי מערת פמייס לדם ונהפכו לדם בשעת פטירתו אמר להן העמיקו לי ארוני שאין

1. אם תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל נְאֻם יְיָ אֵלַי תָּשׁוּב וְאִם תָּסִיר שִׁקּוּצֶיךָ מִפָּנַי וְלֹא תָנוּד: ירמיהו ד א
2. וָאֶשְׁמַע אֶת הָאִישׁ לָבוּשׁ הַבַּדִּים אֲשֶׁר מִמַּעַל לִמֵּימֵי הַיְּאֹר וַיָּרֶם יְמִינוֹ וּשְׂמֹאלוֹ אֶל הַשָּׁמַיִם וַיִּשָּׁבַע בְּחַי הָעוֹלָם כִּי לְמוֹעֵד מוֹעֲדִים וְחֲצִי וּבְכַלּוֹת נֹפֶץ יַד עַם קֹדֶשׁ תֻּכְלֶינָה כָּל אֵלֶּה: דניאל יב ז
3. וְאַתֶּם הָרֵי יִשְׂרָאֵל עֲנָפְכֶם תִּתְּנוּ וּפִרְיְכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לָבוֹא:
יחזקאל לו ח
4. כִּי לִפְנֵי הַיָּמִים הָהֵמָּה שֹׂכַר הָאָדָם לֹא נִהְיָה וּשְׂכַר הַבְּהֵמָה אֵינֶנָּה וְלַיּוֹצֵא וְלַבָּא אֵין שָׁלוֹם מִן הַצָּר וַאֲשַׁלֵּחָ אֶת כָּל הָאָדָם אִישׁ בְּרֵעֵהוּ: זכריה ח י
5. שָׁלוֹם רָב לְאֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין לָמוֹ מִכְשׁוֹל: תהלים קיט קסה
6. אָז אַשְׁקִיעַ מֵימֵיהֶם וְנַהֲרוֹתָם כַּשֶּׁמֶן אוֹלִיךְ נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים:
יחזקאל לב יד
7. בַּיּוֹם הַהוּא אַצְמִיחַ קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל וּלְךָ אֶתֵּן פִּתְחוֹן פֶּה בְּתוֹכָם וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְיָ:
יחזקאל כט כא
8. כִּי לִפְנֵי קָצִיר כְּתֹם פֶּרַח וּבֹסֶר גֹּמֵל יִהְיֶה נִצָּה וְכָרַת הַזַּלְזַלִּים בַּמְּזֹמְרוֹת וְאֶת הַנְּטִישׁוֹת הָסֵר תַּתֵּז: ישעיהו יח ה
9. בָּעֵת הַהִיא יוּבַל שַׁי לַיְיָ צְבָאוֹת עַם מָמְשָׁךְ וּמוֹרָט וּמֵעַם נוֹרָא מִן הוּא וָהָלְאָה גּוֹי קַו קָו וּמְבוּסָה אֲשֶׁר בָּזְאוּ נְהָרִים אַרְצוֹ אֶל מְקוֹם שֵׁם יְיָ צְבָאוֹת הַר צִיּוֹן: ישעיה יח ז
10. בַּיּוֹם הַהוּא לֹא תֵבוֹשִׁי מִכֹּל עֲלִילֹתַיִךְ אֲשֶׁר פָּשַׁעַתְּ בִּי כִּי אָז אָסִיר מִקִּרְבֵּךְ עַלִּיזֵי גַּאֲוָתֵךְ וְלֹא תוֹסִפִי לִגְבֹהָּה עוֹד בְּהַר קָדְשִׁי: צפניה ג יא
11. וְהִשְׁאַרְתִּי בְקִרְבֵּךְ עַם עָנִי וָדָל וְחָסוּ בְשֵׁם יְיָ: צפניה ג יב
12. וְאָשִׁיבָה יָדִי עָלַיִךְ וְאֶצְרֹף כַּבֹּר סִיגָיִךְ וְאָסִירָה כָּל בְּדִילָיִךְ: וְאָשִׁיבָה שֹׁפְטַיִךְ כְּבָרִאשֹׁנָה וְיֹעֲצַיִךְ כְּבַתְּחִלָּה אַחֲרֵי כֵן יִקָּרֵא לָךְ עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נֶאֱמָנָה:
ישעיהו א כה-כו
13. צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפָּדֶה וְשָׁבֶיהָ בִּצְדָקָה:
ישעיהו א כז
14. הָסִיר יְיָ מִשְׁפָּטַיִךְ פִּנָּה אֹיְבֵךְ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל יְיָ בְּקִרְבֵּךְ לֹא תִירְאִי רָע עוֹד: צפניה ג טו
15. וְאֶת עַם עָנִי תּוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל רָמִים תַּשְׁפִּיל:
שמואל ב כב כח
16. וְיִירְאוּ מִמַּעֲרָב אֶת שֵׁם יְיָ וּמִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ אֶת כְּבוֹדוֹ כִּי יָבוֹא כַּנָּהָר צָר רוּחַ יְיָ נֹסֵסָה בוֹ:
ישעיהו נט יט
17. וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר:
ישעיהו ס כא
18. וַיַּרְא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּשְׁתּוֹמֵם כִּי אֵין מַפְגִּיעַ וְתוֹשַׁע לוֹ זְרֹעוֹ וְצִדְקָתוֹ הִיא סָמָכָתְהוּ:
ישעיהו נט טז

מסורת הש"ס

א) [נ"ל מלעזר], ב) [מגיגה י. ע"ש ופ"ל, ג) עיין רש"א בח"ל, ד) [שבת קלט. ע"ש], ה) שבת קלט., ו) [הרמב"ם פרק י מהלכות מתנות עניים וכן בעור י"ד סי' רמז איתא ישראל וכל"ל למונן ושביה בצדקה ולא כמ"ש רש"א בח"ל שנתחק בזה טופז בל"ה על שיצא שופטים מישראל וכו' ע"ש ברש לנותאת שיה עדיס נמנים הרמב"ם ושור אתי לשפיר], ז) [גיר' הערוך גאז דפאטי פי' קריסי ושוטרי הסריס], ח) [עי' ברש"י דהכא ועי' ברש"י דע"ז ל. ד"ה מי בחרג וכו' בחרג לשון פרס משופח כמו סוסי בחרג בחלק ע"ש], ט) [לעיל נז.], י) בח"א: מ"ד עובדי ע"ז, כ) בח"א: שופטי אומות העולם, ל) ומגוון. רש"ל, מ) נ"ל דרומי, נ) בח"א: רומי,

הגהות הגר"א

[א] גמ' שנתחק דקרתא. נמחק תיבת דקרתא וכ"כ לרומי: [ב] רש"י ד"ה משפטיך כמו (לפניה ג) נמחק לפניה ג:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמ' שנתמר וכרת הזלזלים במזמרות ואת הנטישות הסר לל"ל:

מוסף רש"י

אי בטלי יהירי. ישראל מתייהרים בגלוריה ובמלכותי יהירות כפרעה הללו, בטלי אמגושי. יבטלו מקומים ומדומים המסמיאים אותנו (שבת קלט.). אי בטלי דייני. רשעים מישראל שמטין דין, בטלי. מעל ישראל, גזירפטי. טוגשי שוטרי עובדי כוכבים (שם). סיגיך. הם גפי הרוח שמגלדין עצמן, לשון יגאה מאד, ואחר כך ואסירה כל בדיליך, אלו אותם המבדילים עונתי ישראל מן הקב"ה בשקריהם ובפחזותם (שם).

כמו (ישעיה י) כמסוס נוסס וכמו (שם נא) יאכלם סס. רוח המקוס נוקבת ומחרבת אותן עם הלרות הבאות שלף הוא מתכוין להשמידם: **יירשו ארץ.** היינו גאולה: **עם עניי שמיא כבר אינש אתי.** במחילות: **וכשיב עני ורוכב על החמור.** כעני הבא על חמורו בעגלות: **סוסי ברקא.** סוס מסורק [ג] ומכוון ונאה שיש לי דגמאי הוא שיבא על חמור. מלגלג היה. ל"א סוסיא בדקא סוס בדוק לרוץ: **בר חיור גווני.** כלום יש לך סוס בר מאה גווני שחמור שלו כן הוא. במלתא בעלמא דחייה: **חיור.** מאה בלשון פרסי: **האדון הזה.** שכינה היתה עמהם: **קול שלשה.** דשכינה הוה בהדייהו: **לדידיה.** למשיח: **בפתחא** [מ] **דקרתא.** נראה למורי לא בפתח העיר [נ] ממש אלא גן עדן הוא כנגד כל העולם וקאמר ליה דבאותו לד של גן עדן שכנגד פתח העיר [נ] משיח שרוי: **סובלי חלאים.** מנוגעים והוא נמי מנוגע דכתיב (ישעיה נג) והוא מחולל מפשעינו וכתיב (שם) חליינו הוא נשא: **כולהו.** מי שיש לו אריבע וחמש נגעים: **אסרי להו ושרו בחדא זימנא.** מתירין כל נגיעתן ביחד ומקנחין אותן ומוזרין וקושרין אותן: **ואיהו.** משיח: **שרי חד.** נגע ומקנחו וקושרו ואח"כ מתיר האחר. ועושה כן ואינו מתיר שני נגעים יחד דסבר אי בעי לי לאתא וליגאל את ישראל לא איתעכב כדי קשירת שני נגעים: **אמר ליה.** ר' יהושע למשיח לאימת אתי מר אמר ליה היום: **אכטחך לך ולאבוך לעולם הבא.** דאי לאו דליקים גמורין אתם לא הוה יהיב לך שלמא ולא הוה מדכר שמיה דאבוך: **היום אם בקולו.** של הקב"ה תשמעו: **השער הזה.** של עיר רומי שבעיר רומי היה אותו שער: **ואין מספיקין לבנותו.** פעם שלישית: **מי פמייס.** שירדן נובע ממנו כדתניא בבכורות (דף נח.) ירדן יולא ממערת פמייס ומפרש התם שפיר: **העמיקו ארוני.** עשו לי קבר בקרקע עמוק:

שאין

19. לְמַעַנִי לְמַעַנִי אֶעֱשֶׂה כִּי אֵיךְ יֵחָל וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן: ישעיהו מח יא
20. הַקָּטֹן יִהְיֶה לָאֶלֶף וְהַצָּעִיר לְגוֹי עָצוּם אֲנִי יְיָ בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּהּ: ישעיהו ס כב
21. חָזֶה הָיִית בְּחָזְוֵי לֵילְיָא וְאָרוּ עִם עֲנָנֵי שְׁמַיָּא כְּבַר אֱנָשׁ אָתֵה הֲוָה וְעַד עַתִּיק יוֹמַיָּא מְטָה וּקְדָמוֹהִי הַקְרֲבוּהִי: דניאל ז יג
22. גִּילִי מְאֹד בַּת צִיּוֹן הָרִיעִי בַּת יְרוּשָׁלִָם הִנֵּה מַלְכֵךְ יָבוֹא לָךְ צַדִּיק וְנוֹשָׁע הוּא עָנִי וְרֹכֵב עַל חֲמוֹר וְעַל עַיִר בֶּן אֲתֹנוֹת: זכריה ט ט
23. כִּי הוּא אֱלֹהֵינוּ וַאֲנַחְנוּ עַם מַרְעִיתוֹ וְצֹאן יָדוֹ הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ: תהלים צה ז